

Nr 43.

Ankom till riksdagens kansli den 16 maj 1915 kl. 5 e. m.

Utlåtande, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara, dels ock i ämnet väckta motioner.

Närvarande vid ärendets slutliga behandling: herrar Petersson i Lidingö villastad, Lindhagen, af Ekenstam, Trana, Stårner, Gezelius, Alexanderson, greve Spens, Dahl, Pettersson i Södertälje*, Pettersson i Bjälbo, Persson i Norrköping, Svensson i Eskilstuna*, Westman och Lindqvist i Kosta.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Genom en den 30 mars 1915 dagtecknad proposition, nr 94, vilken blivit hänvisad till lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga här nedan intagna förslag till lag om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara.

I sammanhang med berörda proposition har utskottet till behandling förehaft två i anledning av propositionen inom andra kammaren väckta motioner, nr 208 av herr *Palmstierna* och nr 212 av herr *Persson* i Norrköping.

Herr *Palmstierna* har i sin motion hemställt, »att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 94 måtte besluta sådant tillägg till denna lag, varigenom Kungl. Maj:t erhåller befogenhet att, även om maximipris ej tidigare utfärdats eller krigsfara icke heller

*Herr
Palmstiernas
motion.*

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 9 saml. 36 häft. (Nr 43.)

anses föreligga, mot lösen övertaga sådana livsmedel och varor, över vilka det kan vara av vikt för samhället att förfoga».

Härjämte anhåller motionären, att laguskottet måtte formulera den lagtext, vartill hans hemställan kunde giva anledning.

Till stöd för sitt förslag har motionären anfört följande:

»Det torde vara synnerligen tvivelaktigt, om den nuvarande lagen om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara den 9 oktober 1914 lämnar Kungl. Maj:t rätt att effektivt ingripa vid sådana fall som den bedrövlige Landskronaaffären. Lagen förutsätter nämligen antingen att maximipris skola vara utfärdade (§ 2) eller att krigsfara anses föreligga (§ 3) för att Kungl. Maj:t må äga rätt att exproprieras förnödenheter. Efter vad man kunnat förmoda har regeringen även tillämnat en sådan tolkning av lagen i omnämnda fall. Den har icke ansett sig äga full maktbefogenhet att lägga beslag på förråden utan överlämnat åt Landskronamagistraten att verkställa en undersökning, något som på grund av bekanta förhållanden icke heller är ägnat att stärka statsmaktens auktoritet.

En ändring är tydligen av nöden och detta framträder så mycket starkare som erfarenheten ger vid handen, att Kungl. Maj:t under rådande förhållanden kan behöva, utan att maximipris tidigare utfärdats, tillförsäkra konsumenterna viss vara. Jag hänvisar till den skrivelse Stockholms stadsfullmäktiges beredningsutskotts livsmedelskommission den 9 dennes ingav till överståthållarämbetet, vari påyrkas, att kommunerna vid förefallande behov må kunna hos statens livsmedelskommission, vilken beklädes med expropriationsrätt, rekvirera erforderliga kvantiteter potatis. Det är bekant att den möjlighet danska lagen om maximipris givit till åtgärder i motsvarande syfte upprepade gånger kommit till användning särskilt i fråga om spannmål och detta till utomordentligt gagn för landet.

Det är tydligen av yttersta vikt att när Kungl. Maj:t nu föreslår ett förnyande av oktoberlagen den uppmärksamade luckan i densamma utfylles. Man kan anföra mer än ett fall, då det visat sig att bristen på bestämmelser i av mig angivet syfte varit kännbar.

Lämpligaste formuleringen av det föreslagna stadgandet torde först efter övertägande inom laguskottet kunna framkomma. Jag tillåter mig emellertid att här återge den danska instruktionen för prisregleringskommissionen. Den bemyndigades att »under rådande utomordentliga förhållanden träffa anstalter beträffande landets förseende med nödvändiga förbrukningsartiklar (däribland kol, koks och andra brännämnen, utländska födo- och foderämnen) jämte dessas ändamålsenliga fördelning

samt att, då så befinnes nödigt, inverka reglerande på handeln med och priserna på livsmedel och varor, då otillbörlig prisstegring till följd av spekulationsaffärer eller annan orsak har inträtt eller kan befaras inträda. Kommissionen må kunna infordra alla för sin verksamhet nödiga upplysningar, meddelade muntligen eller skriftligen, ej mindre av alla statliga och kommunala myndigheter än även av enskilda, däri inbegripet upplysning angående de förråd, som förefinnas. Den har att framställa förslag till inrikesministeriet beträffande de anstalter, som befinnas nödvändiga, däri inbegripet förslag till

1) landets förseende med ovan angivna livsmedel och varor;
 2) statens övertagande mot full ersättning av sådana livsmedel och varor, över vilka det kan vara av vikt för samhället att förfoga; i sådant fall väljer den inom sig några medlemmar att i förening med särskilda av inrikesministeriet efter kommissionens förslag utsedda sakkunniga fastställa köpesumman för dessa varor;

3) fastställande av maximipriser i parti och i minut för sådana livsmedel och varor, som falla under lagen. Kommissionen har vidare att till justitieministeriet framställa förslag angående tillämpning av det i lagen av den 6 augusti givna bemyndigande att utfärda förbud mot utförsel av vissa varor.»

Med användande av samma ordalag som i punkt 2 här ovan för länas regeringen enligt lagen makt att verkställa föreslagna expropriationsåtgärder.»

I herr Perssons motion hemställes, »att riksdagen i anledning av *Herr Perssons motion.* Kungl. Maj:ts proposition nr 94 måtte besluta följande

Lag om förfogande över vissa varor.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Finnes vid krig eller krigsfara, eller då nöd i större omfattning kan befaras, att priset förhållandena inom hela landet eller någon del därav å livsmedel, foder för kreatur, vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, beklädnadsvara eller annan förnödenhet, vars pris inverkar fördyrande på nämnda varor, det påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna,

att vid frivillig försäljning av sådan vara skäligt, av Konungen bestämt pris ej må överstigas.

Högsta priset å vara må, ändå att varans beskaffenhet är lika, bestämmas olika för särskilda delar av landet, så ock för olika slag av handel.

Från förordnande, som ovan sägs, må Konungen medgiva de undantag, som kunna provas skäliga.

2 §.

Vägrar den, som i avsevärd myckenhet innehar någon för honom eller hans hushåll eller för annan av honom idkad näring än handel uppenbarligen ej behöfelig vara, för vilken gäller enligt 1 § fastställt högsta pris, att sälja varan till sådant pris, och finnes varans försäljning vara erforderlig för tillgodoseende av behovet av dylik vara, äge Konungens befallningshavande låta för innehavarens räkning och på hans bekostnad sälja varan till det fastställda priset.

Vad sålunda är stadgat äge motsvarande tillämpning, där borgenär såsom pant eller eljest under panträtt innehar vara, som i första stycket avses, eller har rätt att kvarhålla sådan vara såsom säkerhet för sin fordran; och njute borgenären rätt till betalning ur köpeskillingen.

Konungens befallningshavandes beslut om varas försäljning skall gå i verkställighet, ändå att det överklagas.

3 §.

Innehavare av vara, som i 1 § sägs, vare, under de i 1 § omnämnda förhållanden, pliktig att, där varan är av vikt för samhället att förfoga över och den ej är för honom eller hans hushåll oundgängligen behöfelig, om Konungen så förordnar, avstå varan till kronan mot lösen av fulla värdet.

Sådan lösen skall bestämmas av kommission, varom förmäles i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov, och skall angående sätt och tid för lösens erläggande gälla vad i samma lag stadgas om likvid för fullgjord rekvisition.

4 §.

Den, som, med vetskap därom att för vara gäller enligt 1 § fastställt högsta pris, håller varan till salu för högre pris eller, vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av

kronobetjänt, söker vilseleda beträffande sitt innehav av varan eller dennas myckenhet, straffes med böter från och med fem till och med tiotusen kronor.

Lag samma vare, där innehavare av vara, om vars avstående Konungen enligt 3 § förordnat, med vetskap härom söker vid förfrågan, som i första stycket av denna paragraf sägs, vilseleda om sitt innehav av varan eller dennas myckenhet eller låter avyttra varan. Sker sådant avyttrande, efter det vilseledande uppgift lämnats, straffes med fängelse eller straffarbete upp till 2 år.

Äro omständigheterna synnerligen försvårande, vare hela hans egendom till kronan förverkad.

Ädömda böter skola tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

5 §.

Konungen äge meddela de närmare föreskrifter, som må erfordras för tillämpning av denna lag eller i fråga om användande för det avsedda behovet av vara, som enligt 3 § blivit av kronan inlöst.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1915.»

Därjämte har motionären anhållit, att lagutskottet måtte vidtaga de jämkningar i ovanstående lagtext, som kunna av formella skäl anses nödiga.

Till stöd för sin hemställan har motionären anført följande:

»I Kungl. Maj:ts proposition nr 94 förelägges riksdagen till antagande ett förslag till lag »om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara». Lagförslaget i fråga är av samma innehåll som lagen av 9 oktober 1914. Trots att nämnda lag lämnar Kungl. Maj:t rätt att ingripa emot oskäligen prisstegring av vissa förnödenhetsvaror, dels genom fastställande av maximipriser och dels genom tvångsuttagning, ha ändock priserna på de flesta livsförnödenheter här i landet under senaste tiden pressats upp till en oskäligen höjd. Att så kunnat ske torde i icke ringa grad vara beroende på att Kungl. Maj:t, beklagligt nog, icke ännu tilllämpat lagens bestämmelse.

De under senare tid till allmänhetens kännedom komna oblyga affärsmetoder från enskildas sida giva tydligt nog vid handen, att

oskäligen varuprisstegringar kunna åstadkommas snart nog när som helst, sålunda ej blott vid krig eller krigsfara. På grund härav torde vara nödigt att utvidga Kungl. Maj:ts rätt att fastställa maximipriser ej blott vid sådana tider, utan även vid andra tider, *då nöd i större omfattning kan befaras* inom riket.

Erfarenheten från nuvarande kris har även visat behovet utav att Kungl. Maj:t vid dylika tider kan få förfoganderätt över nödiga kommunikationsmedel, så att icke varorna genom oskäligt höga fraktsatser onödigt fördyras. Bestämmelserna i lagens 1 och 3 §§ böra därför ändras i ovan nämnt syfte.

Vidare torde det vara nödvändigt, för att vinna erforderlig respekt åt lagen och största möjliga trygghet för efterlevnaden av de bestämmelser, som på grundvalen av densamma kunna komma att utfärdas, att straffsatserna avsevärt skärpas utöver de i lagens 4 § nu gällande. Några hundra eller till och med tusen kronors böter för en olaglig affär, varpå kan »förtjänas» flera hundra tusen kronor, är föga kännbart.

En naturlig följd av mina ändringsförslag är att lagens giltighetstid ej inskränkes till viss tid.»

*Utskottets
yttrande.*

I förevarande proposition föreslås, att lagen av den 9 oktober 1914 om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara, vars giltighetstid utgick den 30 nästlidne april, skall ersättas med en ny lag, som enligt förslaget är, med undantag av slutbestämmelserna, av samma lydelse som den nyss ur kraft trädde.

I likhet med föredragande departementschefen finner utskottet någon tvekan icke kunna råda därom, att sådana bestämmelser som de i sistnämnda lag innefattade, fortfarande äro behöfliga. »De förhållanden», yttrar departementschefen, »som föranlett lagens tillkomst, hava icke undergått någon förändring, på grund varav lagen numera skulle vara mindre erforderlig än förut. Tillämpning av lagens bestämmelser har visserligen icke ägt rum, men fråga därom har förekommit och kan när som helst bliva aktuell. Utan tvivel har också lagen motsvarat de vid dess första behandling uttalade förväntningarna i det avseendet, att den varit till gagn redan genom sin tillvaro, bland annat därigenom att den underlättat vissa under hand träffade överenskommelser om prisreglering.»

Vid behandling av ifrågavarande proposition och de i ämnet väckta motionerna har utskottet ansett sig böra föreslå vissa ändringar i det kungl. förslaget, huvudsakligen i syfte att utvidga de befogenheter, som enligt förslaget tillkomma Kungl. Maj:t.

För berörda ändringar redogöres här nedan.

I samband härmed skall även yttrande meddelas över herrar Perssons och Palmstiernas motioner.

1 §.

I sin motion föreslår herr Persson, att lagen skall äga tillämpning ej blott vid krig eller krigsfara utan även »då nöd i större utsträckning kan befaras» och i sammanhang härmed, att lagens giltighet ej skall inskränkas till viss tid. Det skall visserligen icke förnekas, att lagstiftningsåtgärder av nu ifrågavarande art tilläventyrs kunna visa sig erforderliga jämväl under andra utomordentliga förhållanden än vid krig eller krigsfara. Att emellertid upptaga denna fråga till behandling skulle leda till en utvidgning av lagstiftningen, som otvivelaktigt bör föregås av undersökningar och överbäganden, vilka icke kunna av utskottet nu åstadkommas. De i förevarande lagförslag innefattade bestämmelserna äro direkt föranledda av de kritiska förhållanden, som framkallats av pågående världskrig, och det torde vara nog att omsorgerna för närvarande inriktas på de åtgärder, som därav må föranledas. Av sådan anledning fick även den nyss ur kraft trädde lagen allenast provisorisk karaktär, och utskottet finner icke anledning föreligga att frånträda denna ståndpunkt.

I ett avseende anser dock utskottet, att de omständigheter, under vilka lagen skall äga tillämpning, böra givas en vidare omfattning än den i förslaget upptagna. Så som Kungl. Maj:ts förslag är avfattat, äger Konungen allenast vid krig eller krigsfara att vidtaga de åtgärder, till vilka lagen lämnar honom bemyndigande. Det torde emellertid kunna befaras, att även efter det den direkta krigsfara för vårt land må hava upphört, som det nu pågående kriget innebär, verkningar av det förutvarande tillståndet göra sig gällande, så att de åtgärder, som i lagen avses, fortfarande kunna bliva av behov påkallade. För att bereda utväg härtill anser utskottet den ändring i förevarande paragraf böra vidtagas, att lagen äger giltighet även »under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden».

Motsvarande ändringar förekomma i 3—5 §§ i utskottets lagförslag, varjämte en jämkning vidtagits i lagens rubrik.

Herr Persson har ytterligare föreslagit sådan ändring i första och tredje paragraferna i det kungl. förslaget, att även transportmedlen och transportkostnaderna läggas under Kungl. Maj:ts förfogande, så att Kungl. Maj:t skall äga att genom åsättande av maximipris eller genom

expropriationsförfarande ingripa reglerande på fraktmarknaden. Även genom ett oskäligt höjande av fraktsatserna å de förnödenheter, som i lagen avses, kunna dessa onödigt fördyras. Ehuru åsättandet av maximipris å fraktsatser synes utskottet förenat med risk att tonnage undandrages den inhemska marknaden genom att fartyg i större utsträckning insättas på utländsk fraktfart eller läggas upp, torde dock bestämmelser i förevarande hänseende, tillämpade med varsamhet, kunna vara till gagn för nedbringande av kostnaderna för de förnödenheter, å vilka lagen har avseende. I sådant syfte torde även ett stadgande om rätt för Konungen att mot lösen rekvirera fartyg för kronans räkning vara ändamålsenligt. Utskottet finner sig på grund av vad sålunda anförts böra tillstyrka en ändring i Kungl. Maj:ts förslag i den av herr Persson föreslagna riktning. Bestämmelserna härom torde lämpligen böra meddelas i en särskild paragraf, för vilken nedan närmare skall redogöras.

3 §.

I anslutning till herr Palmstiernas motion finner sig utskottet böra föreslå en väsentlig utvidgning av den expropriationsrätt, varom i denna paragraf stadgas. Enligt Kungl. Maj:ts förslag har Konungen befogenhet att inlösa förnödenheter endast i det fall, att tillgången är så knapp, att genom deras fria föryttring eller förbrukning betydande svårighet kan uppstå att tillgodose behov av synnerlig vikt. Syftet med denna paragraf i det kungl. förslaget är alltså att för tillgodoseende av samhälleliga, särskilt statliga behov av den art, att de måste gå före den allmänna förbrukningen, bereda Konungen tillfälle att omhändertaga och förfoga över vara, som icke förefinnes i tillräcklig mängd för att kunna fritt disponeras i allmänna marknaden. För tillgodoseende av det behov, som avses i första och andra paragraferna i förslaget, nämligen att ställa de förråd, som kunna finnas inom riket, till allmänhetens förfogande för skäligt pris, anvisas däremot i förslaget ej annan utväg än bestämmelser om maximipris eventuellt förenade med tvångsförsäljning. Det torde dock vara önskvärt och lämpligt, att, även i fall då maximipris ej åsatts och tvångsförsäljning jämlikt andra paragrafen förty ej kan verkställas, anvisa ett expropriationsförfarande, som för Konungen öppnar möjlighet att oavsett nämnda åtgärder bereda allmänheten tillgång till viktiga förnödenheter, varav förråd finnas inom landet, men som i spekulations syfte eller av annat skäl undanhållas förbrukningen.

Utskottet har alltså ansett sig böra i förevarande paragraf intaga ett stadgande av den innebörd, att den, som under nu ifrågavarande för-

hållanden undanhåller från förbrukning vara, som han uppenbarligen ej behöver för egen del, för sitt hushåll eller för annan av honom idkad näring än handel, skall vara pliktig att, därest det för tillgodoseendet av behovet av dylik vara finnes erforderligt, att den undanhållna varan varder tillgänglig för förbrukning, på Konungens förordnande avstå varan till kronan mot lösen efter fulla värdet.

4 §.

I överensstämmelse med vad utskottet ovan vid första paragrafen anført, föreslår utskottet, att i denna paragraf intagas bestämmelser om rätt för Konungen att förordna *dels* att kostnad för transport eller tillhandahållande av vara, som i första paragrafen sägs, ej må överstiga skäligt, av Konungen bestämt belopp, *dels ock*, där för nedbringande av kostnad för sådan vara transport därav prövas böra ske för kronans räkning, att innehavare av fartyg, som behövs för transporten, skall avstå fartyget till kronan mot lösen efter fulla värdet.

Bestämmandet av lösen synes utskottet lämpligen böra ske av särskild nämnd, som efter stämning å innehavaren av fartygen tillsättes i den ordning expropriationsförordningen stadgar. Att även för ifrågasvarande expropriationsförfarande, liksom vid expropriation jämlikt tredje paragrafen, överlämna bestämmandet av lösen åt de i rekvisitionslagen omförmälda kommissioner, torde nämligen knappast vara lämpligt.

5 § (4 § i *Kungl. Maj:ts förslag*).

Herr Persson föreslår i sin motion en avsevärd skärpning av de i det kungl. förslaget stadgade straffbestämmelser. För vissa fall föreslår han sålunda, att straffet skall kunna uppgå till två års straffarbete jämte konfiskation av den tilltalades hela egendom.

Ehuru förseelser mot bestämmelser av nu ifrågasvarande art någon gång kunna vara av den allvarliga beskaffenhet, att frihetsstraff såsom påföljd väl kunde ifrågasättas, har utskottet dock stannat vid att tillstyrka, att straffet begränsas till böter med det av Kungl. Maj:t föreslagna maximum eller tiotusen kronor. Mot tilltag av den illojala och samhällsskadliga vinningslystnaden torde under vanliga förhållanden höga böter vara en ganska verkande påföljd, och att för alldeles exceptionella förhållanden stadga annan påföljd synes utskottet icke vara lämpligt eller av behovet påkallat.

Slutstadgandet.

Bestämmelsen om lagens ikraftträdande synes numera lämpligen böra så avfattas, att lagen träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

I fråga om lagens giltighetstid hänvisar utskottet till vad ovan vid första paragrafen anförts därom, att ifrågavarande lagstiftning enligt utskottets mening allt fortfarande bör få allenast provisorisk karaktär. Av praktiska skäl har utskottet vidtagit den ändring i Kungl. Maj:ts förslag, att lagen skall gälla till och med den 30 april 1916.

Övriga i övergångsstadgandet av utskottet vidtagna förändringar lära ej tarva vidare motivering.

Under hänvisning till vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

A) att riksdagen med förklarande, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick godkännas, måtte för sin del antaga följande

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Förslag

till

Lag**om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara.****om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden.**

Härigenom förordnas som följer:

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Finnes vid krig eller krigsfara, att inom hela landet eller någon del därav pris å livsmedel, foder för kreatur, vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, beklädnadsvara eller annan dylik förnödenhet stegras väsentligt högre än förhållandena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att vid frivillig försäljning av sådan vara skäligt, av Konungen bestämt pris ej må överstigas.

Högsta priset å vara må, ändå att varans beskaffenhet är lika, bestämmas olika för särskilda delar av landet, så ock för olika slag av handel.

1 §.

Finnes vid krig eller krigsfara, *vari vårt land befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden*, att inom hela landet eller någon del därav pris å livsmedel, foder för kreatur, vara, som är avsedd att genom sin förbränning alstra värme, ljus eller kraft, beklädnadsvara eller annan dylik förnödenhet stegras väsentligt högre än förhållandena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att vid frivillig försäljning av sådan vara skäligt, av Konungen bestämt pris ej må överstigas.

Högsta priset å vara må, ändå att varans beskaffenhet är lika, bestämmas olika för särskilda delar av landet, så ock för olika slag av handel.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

Från förordnande, som ovan sägs, må Konungen medgiva de undantag, som kunna prövas skäliga.

(Utskottets förslag.)

Från förordnande, som ovan sägs, må Konungen medgiva de undantag, som kunna prövas skäliga.

2 §.

Vägrar den, som i avsevärd myckenhet innehar någon för honom eller hans hushåll eller för annan av honom idkad näring än handel uppenbarligen ej behövlig vara, för vilken gäller enligt 1 § fastställt högsta pris, att sälja varan till sådant pris, och finnes varans försäljning vara erforderlig för tillgodoseende av behovet av dylik vara, äge Konungens befallningshavande låta för innehavarens räkning och på hans bekostnad sälja varan till det fastställda priset.

Vad sålunda är stadgat äge motsvarande tillämpning, där borgenär såsom pant eller eljest under panträtt innehar vara, som i första stycket avses, eller har rätt att kvarhålla sådan vara såsom säkerhet för sin fordran; och njute borgenären rätt till betalning ur köpeskillingen.

Konungens befallningshavandes beslut om varas försäljning skall gå i verkställighet, ändå att det överklagas.

3 §.

Är vid krig eller krigsfara vara, som i 1 § sägs, att tillgå endast i så begränsad myckenhet, att genom fri föryttring eller förbrukning av varan kan uppstå betydande svårighet att tillgodose behov av synnerlig vikt, vare innehavare av dylik vara, där den uppenbarligen ej är för honom eller hans hushåll oundgängligen behövlig, pliktig att, om Konungen så förordnar, avstå varan till kronan mot lösen efter fulla värdet.

Sådan lösen skall bestämmas av kommission, varom förmäles i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att

3 §.

*Där vid krig eller krigsfara, vari vårt land befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig för-
anledda förhållanden någon, som i avsevärd myckenhet innehar för honom eller hans hushåll eller för annan av honom idkad näring än handel uppenbarligen ej behövlig vara, som i 1 § sägs, undanhåller varan från förbrukning, och det, för tillgodoseende av behovet av dylik vara, finnes erforderligt, att den undanhållna varan varder för förbrukning tillgänglig, vare innehavaren pliktig att, om Konungen så förordnar, avstå varan till kronan mot lösen efter fulla värdet.*

(Kungl. Maj:ts förslag.)

fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov, och skall angående sätt och tid för lösens erläggande gälla vad i samma lag stadgas om likvid för fullgjord rekvisition.

(Utskottets förslag.)

Är under förhållanden, som i första stycket nämnas, vara, som i 1 § arses, att tillgå endast i så begränsad myckenhet, att genom fri föryttring eller förbrukning av varan kan uppstå betydande svårighet att tillgodose behov av synnerlig vikt, vare ock innehavare av dylik vara, där den uppenbarligen ej är för honom eller hans hushåll oundgängligen behöflig, pliktig att enligt vad i första stycket sägs avstå varan.

Lösen för vara, som avstås enligt bestämmelserna i denna §, skall bestämmas av kommission, varom förmäles i lagen den 24 maj 1895 angående skyldighet för kommuner och enskilda att fullgöra rekvisitioner för krigsmaktens behov, och skall angående sätt och tid för lösens erläggande gälla vad i samma lag stadgas om likvid för fullgjord rekvisition.

4 §.

Finnes vid krig eller krigsfara, vari vårt land befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden kostnad för transport eller tillhandahållande av vara, som i 1 § sägs, stegras väsentligt högre än förhållandena påkalla, äge Konungen, där så prövas nödigt, i erforderlig omfattning förordna, att sådan kostnad ej må överstiga skäligt, av Konungen bestämt belopp; och skall vad i 1 § andra och tredje styckena stadgas äga motsvarande tillämpning.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Prövas i fall, som i första stycket avses, för nedbringande av kostnaden för sådan vara transport därav böra ske för kronans räkning, vare innehavare av fartyg, som är för ändamålet behöfligt, pliktig att, enligt vad Konungen förordnar, upplåta fartyget till kronan mot skälig hyra eller avstå fartyget till kronan mot lösen efter fulla värdet. Sådan hyra eller lösen skall bestämmas av nämnd, som, efter stämning å innehavaren enligt vad i rättegångsbalken sägs, tillsättes inför domstol i den ordning gällande förordning angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov föreskriver; och skall vad nämnda förordning i övrigt stadgar äga motsvarande tillämpning.

4 §.

Den, som, med vetskap därom att för vara gäller enligt 1 § fastställt högsta pris, håller varan till salu för högre pris eller, vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobetjänt, söker vilseleda beträffande sitt innehav av varan eller dennas myckenhet, straffes med böter från och med fem till och med tiotusen kronor.

Lag samma vare, där innehavare av vara, om vars avstående Konungen enligt 3 § förordnat, med vetskap här om söker vid förfrågan, som i första stycket av denna paragraf sägs, vilseleda om sitt innehav av varan eller dennas myckenhet.

5 §.

Den, som, med vetskap därom att för vara gäller enligt 1 § fastställt högsta pris eller att högsta belopp för kostnad är enligt 4 § bestämt, håller varan till salu för högre pris eller för kostnaden gör sig högre belopp till godo, straffes med böter från och med fem till och med tiotusen kronor.

Söker någon, med vetskap därom att för vara gäller enligt 1 § fastställt högsta pris, vid förfrågan av Konungens befallningshavande eller enligt dess uppdrag av kronobetjänt, vilseleda beträffande sitt innehav av varan eller dennas myckenhet, varde dömd till böter från och med ett-hundra till och med tiotusen kronor

(Kungl. Maj:ts förslag.)

Ådömda böter skola tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

5 §.

Konungen äge meddela de närmare föreskrifter, som må erfordras för tillämpning av denna lag eller i fråga om användande för det avsedda behovet av vara, som enligt 3 § blivit av kronan inlöst.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 1915 och gäller till och med den 29 februari 1916. Av Konungen jämlikt 1 § i lagen den 9 oktober 1914 om förfogande över vissa varor vid krig eller krigsfara meddelat förordnande om högsta pris å vara skall fortfarande äga tillämpning, såsom vore förordnandet enligt denna lag meddelat. Dylikt förordnande, som enligt denna lag givits, må ej äga tillämpning längre än till och med den 29 februari 1916. Har samma dag vara, om vars avstående Konungen jämlikt 3 § förordnat, ännu icke blivit av kronan inlöst, skola stadgandena i sistnämnda paragraf fortfarande äga tillämpning i

(Utskottets förslag.)

Lag samma vare, där innehavare av vara, om vars avstående Konungen enligt 3 § förordnat, med vetskap härom söker vid sådan förfrågan vilseleda om sitt innehav av varan eller dennas myckenhet.

Ådömda böter skola tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skall förvandling ske enligt allmänna strafflagen.

6 §.

Konungen äge meddela de närmare föreskrifter, som må erfordras för tillämpning av denna lag eller i fråga om användande för det avsedda behovet av vad enligt denna lag tagits i anspråk av kronan.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 30 april 1916. Av Konungen jämlikt denna lag givet förordnande må ej äga tillämpning längre än till och med sistnämnda dag. Har samma dag vara, om vars avstående Konungen jämlikt 3 § förordnat, ännu icke blivit av kronan inlöst, eller ersättning ännu icke blivit i stadgad ordning gulden för fartyg, som jämlikt 4 § tagits i anspråk för kronans räkning, skola stadgandena i nämnda paragrafer fortfarande äga tillämpning i fråga om bestämmande av

(Kungl. Maj:ts förslag.)

fråga om bestämmande av lösen för varan samt sätt och tid för lösens erläggande. I fråga om sådan, under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som i 4 § sägs, skall vad där är stadgat fortfarande gälla.

(Utskottets förslag.)

lösen för varan eller hyra eller lösen för fartyget samt sätt och tid för ersättningens erläggande. I fråga om sådan, under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som i 5 § sägs, skall vad där är stadgat fortfarande gälla.

B) samt att herrar Perssons och Palmstiernas i ämnet väckta motioner, därest de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet ovan hemställt, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 14 maj 1915.

På lagutskottets vägnar:

ALBERT PETERSSON.

Reservationer:

dels vid punkt A) av utskottets hemställan:

Vid 4 §.

av herr *Petersson* i Lidingö villastad, som med instämmande av greve *Spens* anfört:

Den av utskottet föreslagna nya § 4, enligt vilken Konungen, där så nödigt prövas, skall äga att förordna om maximiavgift för transport av vara eller för kronans räkning taga i anspråk fartyg, vare sig så att fartyget skall upplåtas till kronan mot skälig hyra eller avstås till kronan mot lösen efter fulla värdet, har jag icke ansett mig böra bi-

träda. Bestämmelser av denna art äro enligt min mening antingen överflödiga eller olämpliga. Vad angår transporter av förnödenheter, som finnas inom riket, torde Konungen redan nu hava sådant förfogande över fraktsatserna å statens och enskildas järnvägar, att något uppskörtande av allmänheten genom fraktsatsernas oskäligen höjande icke lär kunna ifrågakomma. Den Konungen enligt 3 § första stycket tillagda befogenhet att expropriera vara, som undanhålles från förbrukning, torde i och för sig vara tillräcklig för att trygga en lämplig användning och fördelning av inom landet tillgängliga förråd till skäligen pris. Sin egentliga betydelse skulle ifrågavarande paragraf förmodligen äga ifråga om införseln från främmande länder av varor av den art, som i 1 § omförmälas. Men maximitariffen för dylik frakt komme antagligen att leda till, att förefintligt tonnage sökte sig användning på annat håll, som möjligen kunde finnas mera inbringande. För övrigt lära dylika tariffer svårligen kunna uppgöras med skäligt anspråk att träffa det rätta, om tillbörlig hänsyn skall tagas till risker och driftkostnader under så växlande och oberäkneliga förhållanden som exempelvis de under nu pågående världskrig rådana. Att för kronans räkning direkt anordna transporter av ifrågavarande slag genom att expropriationsvis övertaga fartyg, vare sig under nyttjanderätt mot hyra eller med full äganderätt mot ersättning för värdet, torde i regel komma att för kronan medföra kostnader, som icke stå i rimligt förhållande till den fördel som därigenom skulle vinnas. Olämpligheten av att för detta särskilda fall anordna ett expropriationsförfarande av samma art, som det nu vid expropriation av jord förekommande, torde även böra påpekas. Med hänsyn till nu anförda omständigheter har jag ansett, att bestämmelserna i den föreslagna § 4 icke bort av utskottet tillstyrkas;

Vid 5 §.

av herrar *Persson* i Norrköping, *Lindhagen*, *Pettersson* i Södertälje, *Svensson* i Eskilstuna och *Lindqvist* i Kosta, som yrkat, att 5 § andra stycket skulle erhålla följande tillägg:

»Äro omständigheterna synnerligen försvårande må till fängelse eller straffarbete i högst 2 år dömas.»

Till stöd härför har av hr *Persson* i Norrköping anförts följande:

För att vinna erforderlig respekt åt förevarande lagbestämmelsers efterföljd torde vara nödigt att stadga strängare straff än böter. Risken av att bliva ådömd några hundra- eller till och med tusentals kronor i

böter torde näppeligen förmå avhålla vissa penningdyrkande affärsmän från bedrägeri, varpå i vissa fall finnes utsikt att på kort tid »förtjäna» hundratusentals kronor. För att i dessa fall giva större eftertryck åt lagars och förordningars efterlevnad torde därför vara nödigt att stadga frihetsstraff i likhet med vad som skett i strafflagens 22 kap. rörande bedrägeri och annan oredlighet.

dels vid punkt B) av utskottets hemställan:

av herrar *Persson* i Norrköping, *Lindhagen*, *Pettersson* i Södertälje, *Svensson* i Eskilstuna och *Lindqvist* i Kosta som yrkat:

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida, i vad mån och på vad sätt åtgärder genom det allmännas försorg må kunna vidtagas för att, vid tillfällena då nöd i större omfattning kan befaras inom riket, förhindra oskäligen prisstegring å livsmedel och andra förnödenhetsvaror samt förelägga riksdagen de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Till stöd för sistberörda yrkande har herr *Persson* i Norrköping anfört följande:

Såsom framhålles i herr Perssons motion ha de under senare tiden till allmänhetens kännedom komna oblyga affärsmetoder från enskildas sida tydligen givit vid handen, att oskäligen varuprisstegringar kunna åstadkommas snart nog när som helst, sålunda ej blott vid krig eller krigsfara. T. ex. dålig skörd inom landet under ett år eller ett tillfälligt spannmåls- eller kolexportförbud i ett främmande land kan sålunda föranleda till alldeles orimliga prisförhöjningar utöver de som förhållandena i och för sig framkalla. Samma kan förhållandet bliva, om en trust lyckas att monopolisera distributionen och försäljningen av något eller några varuslag. Lagutskottet förklarar också (sid. 7), att det icke kan förnekas, »att lagstiftningsåtgärder av nu ifrågakommande art tilläventyrs kunna visa sig erforderliga jämväl under andra utomordentliga förhållanden än vid krig eller krigsfara». Utskottet förklarar emellertid, att ett upptagande av denna fråga till behandling skulle leda till en utvidgning av lagstiftningen, som otvivelaktigt bör föregås av undersökningar och överväganden, vilka icke kunnat av utskottet nu

astadkommas. Och därför stannar utskottet vid att fastställa tiden för lagens tillämpning till krig eller krigsfara, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Som emellertid bärande skäl kunna anföras för att åtgärder mot oskäligen prisstegringar även vid andra tillfällen må kunna vidtagas torde riksdagen böra av Kungl. Maj:t begära utredning och förslag därom.
